

REVISTA REVISTELOR

„BULLETIN DU COMITÉ DES ARCHIVES D'ENTREPRISES“, Bruxelles — Dortmund, nr. 5, 1982, 62 p. ; nr. 6, 1983, 64 p.

Buletinul Comitetului Arhivelor de întreprinderi, cu o apariție de un număr pe an, este trimis gratuit membrilor Consiliului Internațional al Arhivelor — editorul acestui periodic. Consiliul de redacție publică în fiecare număr lista membrilor Comitetului Arhivelor de întreprinderi, a membrilor corespondenți și procesele-verbale ale reuniunilor.

Reuniunea de la Viena s-a desfășurat între 20—23 septembrie 1981. Comitetul și-a planificat toate sesiunile sale de lucru pentru anii 1982—1985. După cum se știe, în anul 1984 sesiunea a avut loc la Bonn, precedând Congresul C.I.A., iar în 1985 Comitetul își va desfășura lucrările la Basel.

Numărul 5 găzduiește raportul prof. dr. Eduard März din Austria, intitulat *The Austrian Crédit Mobilier in a Time of Transition*. Urmărind ascensiunea și decăderea acestei bănci fondate în 1853 de frații Pereire, profesorul März remarcă rolul ei în ameliorarea finanțelor guvernamentale în așa-numita „belle époque“, în încurajarea industriei și în transformarea întreprinderilor particulare în societăți pe acțiuni, în ultimele două decenii care au precedat primul război mondial. Cercetările l-au condus pe autor la concluzia că prima conflagrație mondială a constituit sfârșitul ascensiunii „Creditului Mobilier“, care de-a lungul existenței sale și-a limitat acțiunile la teritoriul Austriei imperiale, inițiativele în străinătate avînd să joace întotdeauna un rol minor. După război, banca își va limita resursele la posibilitățile financiare ale întreprinderilor austriece și va rămîne în mod periculos vulnerabilă la toate fluctuațiile economiei mondiale, pentru că în urma faimoasei crize financiare din anii 1929—1931 să se prăbușească definitiv. Opiniile membrilor Comitetului, diferite cu privire la rolul unor asemenea întreprinderi în epoca respectivă, converg spre aprecierea că raportul reprezintă un model întemeiat pe informația conținută în arhivele sale și pe rezultatele istoriografiei austriece.

În raportul *Bank-und Sparkassenarchive — Dänische Erfahrungen* (Arhivele Băncilor și Caselor de Economii — Experiența daneză), Finn H. Lauridsen trece în revistă istoria

principalelor bănci daneze (prima înființată în 1774) și a caselor de economii al căror început a fost stabilit în anul 1810. Ocupîndu-se și de organizarea „arhivelor instituțiilor monetare“, Lauridsen consideră că acestea pun mari probleme de depozitare. Studiul bogatelor arhive de la Diskonto Kasse, adică 2700 volume și pachete acoperind perioada 1846—1945, și ale Casei de Economii din Comitatul Holsteiborg, cu cca. 1100 unități arhivistice, conservate cvasi-integral ca *documente tip*, îi permite autorului să arate că în cazurile altor fonduri de arhivă, de același gen, experiența i-a determinat pe arhiviștii danezi să păstreze numai anumite documente, cum ar fi cele emanate de la sau pentru direcții — procesele-verbale, balanțe anuale, tranzacții economice importante.

În alte cazuri sînt aplicate diferite sisteme de selecționare, astfel încît piesele reținute să reflecte la fel de bine activitățile zilnice ale instituțiilor, ca și realizările clienților lor.

Unele instituții daneze, de asemenea tip, microfillează o parte din documentele contabile, iar microfillele sînt transferate după un număr de ani la Erhversarkivet. Accesul la consultarea arhivelor acestor instituții este permis pe baza unei autorizații, după trecerea a 50, 80 sau 100 de ani, în funcție de datele biografice pe care le conțin.

Anna Christina Meurling, arhivist și al Arhivelor landului Lund din Suedia, în raportul *Archival Sources of Banking History in Sweden* socotește că cercetarea transformării societăților agrare în societăți industriale nu poate neglija istoria băncilor. Faptul impune pregătirea și conservarea arhivelor bancare pentru a le face accesibile cercetătorului. Luînd ca exemplu două bănci suedeze de comerț și clearing, arhivista suedeză subliniază mai multe caracteristici comune ale arhivelor lor: în primul rînd, sînt bine organizate; în al doilea rînd, au reguli și planuri de selecționare; în al treilea rînd, au liste de documente istorice și, în sfîrșit, din anul 1970 operațiile zilnice se fac cu ajutorul calculatorului. Autoarea constată că dintre genurile de documente, procesele-verbale — în special cele ale direcțiilor generale,

apoi memorandumurile și rapoartele constituie punctul de plecare al oricărei cercetări. Pentru acest motiv, documentelor din categoria de mai sus, precum și unora dintre anexele pe care le au, li se aplică microfilmarea de securitate.

Problema spațiului a determinat băncile și casele de economii să-și microfilleze corespondența veche, iar cu aprobarea lui Bank Inspection să elimine documentele contabile, balanțele și unele tipuri de rapoarte, după 10 ani. Un viitor mai bun au registrele acționarilor care sînt ocrotite cu toată grija.

În arhivele bancare se mai păstrează fondurile de arhivă ale firmelor finanțate sau preluate de bănci în urma unor crize survenite în afacerile lor. Băncile de comerț care se ocupă și de clearing au organizat un departament specific, care ia asupra sa interesele particularilor. Documentele relative la operațiile departamentului respectiv — inventarele, testamentele, convențiile, contractele de vânzare și cumpărare se păstrează cu toate că ele se află și la Arhivele Statului.

În final, A. C. Meurling dă o anexă în care prezintă sub formă de extras o interesantă listă cu tipuri de documente, timpul de păstrare și observații, așa cum a fost întocmită de Savings Banks Union.

W. B. Romanov, de la Direcția generală a Arhivelor Statului de pe lângă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S., a supus atenției Comitetului raportul *The Organization of Bank Archives and Documentation on Banking History in the Soviet Union*. După ce realizează un istoric al instituțiilor de credit din Rusia, începînd cu cel de al doilea sfert al secolului al XVIII-lea (1733) și pînă la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, Romanov relevă organizarea ulterioară, pînă la formarea Republicilor Socialiste Sovietice, și mai ales după 6 iulie 1923, pînă la statutul Băncii U.R.S.S., din anul 1981.

Din analiză rezultă că arhivele băncilor din U.R.S.S. sînt administrate în funcție de anumite perioade de timp. Pentru o perioadă de 5 la 15 ani ele sînt considerate arhive curente și rămîn în păstrarea instituțiilor bancare care le-au creat. După acest termen, arhivele băncilor devin arhive istorice și sînt depuse în depozitele Arhivelor Centrale sau regionale ale Statului.

Pentru păstrarea documentelor în arhivele curente, pentru pregăti-

rea lor în vederea depunerii la arhivele de stat sînt reglementări care emană de la guvern, de la Arhivele Statului și de la direcțiile instituțiilor bancare.

Interesante sînt observațiile autorului cu privire la sarcinile comisiilor de experți. (selecționare). Aceste comisii se ocupă de redactarea instrucțiunilor relative la păstrarea documentelor, stabilirea cadrului general al depunerii și punerea la punct a nomenclatorului documentelor de arhivă.

În fiecare an, Serviciul de arhivă al instituțiilor bancare, cu participarea comisiilor de experți, evaluează din punct de vedere științific și practic documentele, pentru a le opri pe cele ce trebuie păstrate permanent. Totodată, sînt revizuite, completate sau cercetate cu regularitate listele de selecționare, iar depunerea documentelor este pregătită an de an.

Cu prilejul dezbaterilor, autorul a subliniat că din motive de precauție băncile își conservă arhivele cu termen de păstrare permanent timp de 15 ani, după care le expediază Arhivele Statului.

După relatarea tuturor intervențiilor asupra studiilor analizate de Comitet, *Buletinul* mai prezintă articolul lui O. Sladek, din R.S. Cehoslovacia, *Das Betriebsarchiv-wesen in der Tschechischen Sozialistischen Republik (Arhivele întreprinderilor în R.S.C.)*. Cu mențiunea că înainte de 1945 arhiviștii, istoricii și muzeograful din R.S. Cehoslovacia s-au pronunțat pentru ocrotirea documentelor economice cu valoare istorică, iar în 1931 s-au înființat la Praga, din inițiativa istoricilor, „Arhivele pentru istoria industriei, comerțului și tehnicii”, autorul trece la analiza succeselor obținute în perioada 1951—1980, cînd s-au elaborat legi și instrucțiuni, s-au înființat „Arhivele de întreprinderi” salvîndu-se atît arhive mari, cît și arhive mici, prin punerea în lucru a cca. 80% din toate acestea. La sfîrșitul anului 1980 existau 800 de arhive de întreprinderi cu mai mult de 13 000 fonduri, cu un volum de peste 70 000 m.l. Organizarea acestui gen de arhive a permis realizarea edițiilor de izvoare publicate în Cehoslovacia.

Numărul 6 al *Buletinului* redă procesul-verbal al lucrărilor desfășurate la Paris între 19 și 23 septembrie 1982. Sedințele au avut loc la Arhivele Naționale ale Franței, la Camera

de comerț și industrie, la sediul social al companiei Saint-Gobain și la noul local al Arhivelor acestei companii aflat la Blois.

În timpul ședințelor de lucru Comitetul a examinat consecințele arhivistice ale aplicării noilor tehnici în crearea și gestiunea documentelor.

La deschiderea lucrărilor, Ch. Kecs-kemeti, secretarul executiv al C.I.A., s-a adresat participanților subliniind necesitatea stabilirii de legături cu celelalte comitete, în special cu cel de informatică și reprografie. Comitetul, care și-a stabilit un program pentru anii 1983—1987, a fost invitat să coopereze la programul RAMP, organizat de UNESCO și C.I.A. în favoarea țărilor în curs de dezvoltare.

În timpul dezbaterilor au fost prezentate mai multe rapoarte. Primul raportor a fost Bogomir Chokel, arhivist la Banca Mondială din Washington, D.C.

Fondată în 1945 de 38 guverne, Banca Mondială avea 143 membri în 1983, un personal alcătuit din 6000 funcționari și muncitori și își propunea între scopurile principale să favorizeze progresul economic și social în țările în curs de dezvoltare.

Programul de gestiune a documentelor corespunde aceluia al unei întreprinderi mondiale de afaceri. Datorită afluxului, Banca a recunoscut necesitatea unui program de administrare a documentelor și în 1969 a dat unui grup de specialiști spre studiu această importantă funcție arhivistică. A fost creat un „Centru al documentelor”, iar directivele referitoare la programul administrării documentelor, care pun în lumină rolul și obiectivele lui, au fost incluse în manualele pentru cadre.

B. Chokel relevă că documentele oficiale ale Băncii sînt de o importanță vitală pentru luarea deciziilor și din acest motiv reperarea lor rapidă este o necesitate absolută. Cum instanțele superioare nu au încredere în documentații fragmentate și apreciază la justa ei valoare documentarea centralizată și completă, „Centrul” a trecut la studierea unei metode destinate automatizării funcțiilor sale. Dificultățile ivite în legătură cu masa mare de informații ce trebuie clasată și cu regăsirea lor au impus o nouă organizare.

Divizia de administrare a documentelor a achiziționat un sistem „word processing” în scopul simplificării mecanismelor de control intern și a facilitării citorva lucrări importante ale documentării, care, pregă-

tită după procedura manuală, era demoralizatoare. Minicomputerul va face accesibile, într-o manieră superioară, miile de rapoarte pentru Bancă sau ale Băncii, informațiile bibliografice utile, va înlesni analizele, stabilirea concluziilor, recomandărilor și deciziilor conducerii Băncii.

Descriind studiile preliminare cu privire la sistemul automat (tehnica modernă de documentare, de informatică și de micrografie) și problemele administrării documentelor, autorul ne informează că o singură piesă din multele milioane de documente va fi găsită în zece secunde.

B. Chokel consideră că acest program de gestiune (administrare) modernă a documentelor, operațional la începutul anului 1983, va face din Arhivele Băncii un instrument de lucru capabil să ofere servicii de o manieră perfectă atât propriilor funcționari, cât și cercetătorilor și istoricilor.

Maurice Hamon, șeful serviciului Arhivelor Companiei Saint-Gobain, prezintă *Les archives du Groupe Saint-Gobain en France*. Astăzi această companie este de fapt un grup internațional în care lucrează 130.000 de persoane și are filiale în 17 țări. Direcția generală a grupului a decis în 1974 să înființeze serviciul de arhivă, avînd competență în toate cele 17 filiale, cu scopul de a stăpîni fenomenul prearhivării, organizării, ocrotirii și folosirii arhivelor istorice pe baza regulilor comune și obligatorii pentru toate filialele. Serviciul de arhivă are un birou de studii, îndrumare și organizare a activității arhiviste a companiei.

După o scurtă păstrare în birourile companiei, documentele sînt stocate în depozitele intermediare ale filialelor, iar după o perioadă de „decantare”, care poate dura cîțiva ani, se procedează la eliminarea unora și păstrarea celor cu valoare istorică, cu termen permanent.

Ultima categorie este păstrată și exploatată în depozitul central de arhivă, construit pentru utilizatorii francezi. Datorită legăturilor cu universitățile franceze sau alte instituții de cultură, arhivele istorice ale companiei au fost folosite în mai multe publicații și expoziții retrospective.

Sigfried von Weiher și Elisabeth Tesenemacher din R.F.G., în raportul EDV — *Einsatz im Siemens-Archiv (A.D.P. — Informatica aplicată în Arhivele Siemens)*, realizează la început un istoric al Arhivei firmei Siemens.

Înființată în 1907 la Berlin, astăzi păstrată la München sub numele de Muzeul Simens, ea se constituie de

fapt ca Arhiva Centrală a firmei și este, alături de cea a firmei Krupp, cea mai veche arhivă de acest fel din Republica Federală Germania.

Autorii arată apoi evoluția procesului de automatizare a activității de arhivă și documentare. Datorită numărului mare de documente, dosare și monografii pentru bibliotecă (intrau cca. 6000 pe an), în 1969 a fost luată decizia de a se înființa serviciul de documentare și automatizare a activității. Dacă la început s-a lucrat pe cartele perforate și existau 15 descriptori pentru un document, după 12 ani de muncă s-a ajuns la un tezaur de 4500 descriptori. Sistemul nefiind eficient s-a renunțat la el. În acest studiu se poate urmări utilizarea lui Fach-Thesaurus și DRE-Thesaurus (DRE — Dokumentations-Rings Elektrotechnik), importanța înființării Băncii de date în 1982 și a utilizării sistemului GOLEM. Semnalăm specialiștilor în domeniul informaticii arhivistice și informaticienilor de la organizații anexe care arată ce tipuri de date se prelucrează.

Marco Doria, de la Societatea Ansaldo din Genova, prezintă în *Les archives historiques de l'Ansaldo* istoricul acestora de la înființarea lor și până în anul 1980. Alcătuite din cca. 700 000 de documente organizate în peste 2 000 „clasoare”, arhivele istorice respective furnizează informații privind administrarea fiecărei unități de producție, organizații de muncă, producția uzinelor, achizițiile de materii prime, produsele realizate, mașinile-utilaje cu prețul de cumpărare, gestiunea financiară a societății (situația de casă, raporturile cu băncile, plățile și intrările), raporturile cu personalul, societățile controlate (companii de navigație, întreprinderi industriale), publicitatea în ziare și reviste, cumpărările și vânzările de brevete, corespondența purtată, notele și memoriile unor fondatori, conducători etc.

Arhiva istorică se compune din Secția documentară, Secția desene, care cuprinde peste 30.000 desene tehnice, și Secția fotografică, cu 25000 negative înstruind istoria întreprinderii de la începutul secolului al XX-lea până în zilele noastre.

În prezent, în activitatea arhivei Societății Ansaldo se pune problema stabilirii criteriilor pentru eliminarea materialelor ce nu prezintă interes, transferul documentației din Arhivele curente în Arhivele istorice și dezvoltarea unui program de cercetare și experimentare referitoare la clasarea

documentelor cu mijloacele oferite de un ordinator.

Finalul raportului ne informează că fondurile cele mai vechi ale Arhivei istorice au fost microfilmate în întregime. De asemenea, s-a luat măsura, dat fiind costul foarte ridicat al operațiunii, să se execute microfilmarea numai pentru documentele cele mai importante — corespondența societății la cel mai înalt nivel, cu privire la activitatea de producție și la strategia comercială.

Pirkko Rastas, șef de departament la Arhivele Naționale ale Finlandei, a supus atenției Comitetului studiului *Records Management and Automation*. Sesizând cauzele cerințelor de modernizare în activitatea arhivistică a întreprinderilor, creșterea numărului de documente și necesitatea utilizării informației, autorul constată că întreprinderile din Finlanda au trecut de la stadiul de elemente de conservare pasivă a arhivelor la nivelul de parteneri activi ai serviciilor de documentare ale Arhivelor Naționale, fie prin utilizarea posibilităților acestora de prelucrare automată a datelor, fie prin întrebuintarea capacităților proprii.

Observând că în prezent o mare parte din informația esențială despre activitatea întreprinderilor este păstrată sub forma documentelor informatizate, și nu pe hîrtia tradițională, P. Rastas ridică problema dacă documentele utilizate în prelucrarea automată a datelor sînt proprii unei păstrări de lungă durată sau permanentă. Opinia sa este că numai benzile magnetice pot stoca în permanență documentele informatizate.

O dată cu punctul de vedere privind relațiile ce trebuie stabilite între întreprinderi și Arhivele Centrale ale Finlandei, autorul își exprimă părerea că ar fi util pentru arhivele comerciale ale întreprinderilor din toate țările să se elaboreze sub îndrumarea Comitetului Arhivelor de întreprinderi un tezaur internațional comun, tradus în diferite limbi.

Interesant pentru problematica abordată și metodologia utilizată, raportul *Les archives de la periode industrielle en Italie. Situation, problèmes, perspectives* al directorului Arhivelor Toscane (Florența), Francesca Morandini, ne aduce în atenție istoria arhivelor întreprinderilor italiene în rioada revoluției industriale din primele decenii ale secolului al XIX-lea și evoluția procesului de industrializare pînă spre anul 1900, competențele regionale ale Arhivelor Toscane și importanța acordată de arhiviști și is-

torici nu numai în Italia, ci și pe plan internațional acestor arhive, în cadrul unor mese rotunde sau congrese naționale și internaționale de istorie a economiei.

Autoarea marchează necesitatea redactării unui repertoriu al arhivelor preindustriale și paraindustriale pentru întregul teritoriu național și lansează ideea colaborării permanente dintre istoricii întreprinderilor economice, conducătorii întreprinderilor, administrația Arhivelor și Ministerul Bunurilor Culturale. În Italia, Consiliul Național pentru Cercetări a dat atenția cuvenită acestei chestiuni, creînd Comisia pentru istoria industriei.

Alte probleme puse în discuție au fost: necesitatea pregătirii cadrelor. Arhivelor de Stat din zonele dezvoltate din punct de vedere industrial, pe baza unui program adecvat fiecărei regiuni, și întocmirea unui „recensămînt al întreprinderilor și arhivelor lor”. Recensămîntul ar trebui să acorde o importanță specială întreprinderilor din industriile extractivă, chimică, mecanică, electrotehnică, electronică, alimentară, textilă și de confecții, hirtie, ceramică, transporturi, precum și caselor editoriale, băncilor, iar pentru arhivele lor se impune cunoașterea următoarelor date: localizarea și amplasarea arhivelor, starea de organizare și conservare, posibilitățile de consultare, cercetările făcute asupra vechimii întreprinderii și a rolului ei în economia regională, catalogul seriilor examinate, cu limitele lor cronologice (anii extremi).

În Italia, datorită faptului că s-au distrus multe documente importante, administrația centrală și locală a arhivelor de stat a decis să stabilească ce înseamnă interesul istoric și să notifice întreprinderilor că arhivele lor prezintă un „important interes isto-

ric”. Astfel, șefii întreprinderilor sînt obligați să dea nu numai atenție organizării arhivelor, ci și acces pentru consultarea lor.

Italia, după exemplul Franței, a optat pentru sistemul de centralizare a arhivelor cu caracter economic la Arhivele Statului, din rațiuni economice (se asigură importanța economiei în administrarea lor), oferă garanția păstrării lor și condiții pentru o mai bună consultare care favorizează cercetătorul.

Experiența din Ungaria ne este înfățișată de Akos Koroknai sub titlul *Die Schriftgutverwaltung der Wirtschaft in Ungarn (Supravegherea arhivelor de întreprindere și condițiile lor de păstrare în Ungaria)*.

Autorul raportului arată că, deși în Ungaria sînt experiențe de două secole în ceea ce privește conservarea documentelor, totuși, după naționalizare a acționat empirismul și nu s-a ținut seama de organizarea anterioară a acestor arhive. După aplicarea instrucțiunilor din 1950, 1951 și, mai ales, prin elaborarea normelor din 1969 s-au stabilit principii uniforme de arhivare și de păstrare a documentelor, pe sectoare și ramuri de activitate, de simplificare a selecționării.

Rezultatele, deși lente la început, sînt vizibile la întreprinderi atît pentru arhivarea documentelor tradiționale, cît și pentru celelalte, cum sînt microfilmele, filmele și documentele informatice, iar aplicarea normelor a dus la diminuarea birocrăției.

Numărul 6 se încheie cu o succintă prezentare a opiniilor exprimate la lucrările de la Paris de gazde și organizatori, de membrii Comitetului și ceilalți participanți asupra rapoartelor.

GABRIELA HURMUZACHE

„PROLOGUE”, vol. 15, nr. 1—4/1983, 272 p.

Volumul cu numărul 15 al trimestrialului editat de Arhivele Naționale ale Statelor Unite trezește un interes aparte cititorului, prin ineditul punctelor de vedere exprimate, printr-o abordare mereu nouă a subiectelor alese.

Ne-au atras atenția, cu deosebire, articolele referitoare la activitatea arhiviștilor, la utilizarea unor documen-

te care au stat mai puțin în atenția cercetării.

Începem scurta noastră incursiune cu studiul lui Raymond Geselbracht, *Cele patru ere ale istoriei documentelor prezidențiale (The Four Eras in the History of Presidential Papers)*, nr. 1, p. 37—42). Opinia lui George Washington, conform căreia documentele presedintelui sînt în primul rînd

de interes particular și, deci, au fost păstrate de familiile foștilor președinți, a generat multe situații neferice în tot secolul al XIX-lea, pierderi totale sau parțiale ale unor arhive. Compromisuri între interesul particular și cel general, național, au fost realizate, mai întâi, prin achiziționarea unor arhive de către guvernul federal, transferate ulterior la Biblioteca Congresului, și aparținând bibliotecilor prezidențiale (F. D. Roosevelt — 1940 ș.a.). Bibliotecile prezidențiale au funcționat, în fine, pe o bază legală (1955 — Legea bibliotecilor prezidențiale, pînă în anul 1980, cînd Legea documentelor prezidențiale a devenit efectivă).

Tot rubrica „Perspectiva arhivistului” include și articolul *Arhivofobia — cauzele și remediul ei (Archivofobia: its causes and cure*, nr. 2, p. 115—119) de Virginia C. Purdy. Cantitatea imensă a documentelor păstrate în Arhivele Naționale intimidază uneori, costul ridicat al consultării unor indexări computerizate și, nu în ultimul rînd, modul de arhivare, de multe ori neobișnuit pentru cei neinițiați, sînt cauzele considerate majore ale „arhivofobiei”. Autoarea recomandă, folosind cîteva exemple bine alese, remediile: instrumentele de informare și informarea directă de la arhiviști în legătură cu cercetarea întreprinsă, deși, nu totul se rezumă la indicația „luați două inventare și chemați arhivistul de dimineată”, ci la răbdare, multă răbdare, asemenea arheologului care sapă zile și săptămîni pentru a găsi o urmă cu adevărat prețioasă.

Arhivistica este mereu prezentă în paginile revistei, cu deosebire în rubrica permanentă „Izvoare din Arhivele Naționale pentru cercetarea genealogică și istoria locală”. Cîteva categorii de documente mai deosebite sau vizate mai puțin de cercetarea istorică sînt puse acum în lumină.

Documentele judecătorei teritoriale și istoria locală — New Mexico un studiu de caz (Territorial Court Records and Local History: New Mexico as a Case Study, nr. 1, p. 43—54) și-a intitulat articolul Thomas Wiltsey. Documente referitoare la falimentele, la naturalizări și la domeniul public abundă în aceste fonduri, ca și scrisori personale și fotografii, toate mărturiile de seamă pentru viața de zi cu zi a așezărilor vestului american în secolul trecut.

În numărul 2 al revistei, Constance B. Schulz, în articolul *Cererile de pensii pentru veteranii din războiul de*

independență — un izvor neglijat pentru istoria socială și a familiei (Revolutionary War Pension Applications: A Neglected Source For Social and Family History, p. 103—114), reliefează importanța acestui gen de documente, de multe ori singurele care atestă existența unor oameni în anii de început ai secolului al XIX-lea. După o scurtă incursiune în legislația pensilor de război, autoarea descrie categoriile de acte care se găsesc în dosarele de pensii de acest fel și relevă importanța lor pentru studiul istoriei tinerei republici americane.

În fine, John Mendelsohn prezintă în articolul *Genealogia și Holocaustul — Izvoare selecționate la Arhivele Naționale (Genealogy and Holocaust. Selected Sources at the National Archives*, nr. 3, p. 179—189) documentele referitoare la politica de exterminare a evreilor în cel de-al III-lea Reich (anii 1933—1945). În majoritate sînt dosare ale personalului lagărelor de concentrare, inclusiv registrele de intrare, registrele morților și dosarele personalului postbelic. Sînt menționate, de asemenea, alte acte legate de diferite faze ale persecuției naziste: listele evreilor deportați, emigrați sau expulzați, victimele pogromurilor etc.

În numărul 4 ne-a reținut atenția articolul *Influența unui istoric asupra politicii federale — W. P. Webb, un studiu de caz (A Historian's Impact on Federal Policy: W. P. Webb as a Case Study*, p. 215—228) de Walter Rundell, Jr., care demonstrează cum cărțile istoricului american Walter Besvott Webb, au influențat politica guvernamentală a Statelor Unite. Trei au fost aceste lucrări: *Divided We Stand* (1977), care a afectat politica *New Deal*-ului, *Impresii de călătorie pe Rio Grande*, care a dus la înființarea parcului național Big Band, și *More Water for Texas* (1954), rezultat din activitatea sa de consultant al liderului majorității în senat, Lyndon B. Johnson.

Rubrica „Achiziții și fonduri noi intrate la Arhivele Naționale” trezește interesul prin abundența documentelor puse la dispoziția cercetătorilor atît la Arhivele Naționale, cit și în Bibliotecile prezidențiale. Menționăm, de asemenea, apariția între „Publicațiile Arhivelor Naționale”, la capitolul „Noi ghiduri” în documentele generale, a *Documentelor Biroului Serviciilor Strategice — Ambasada germană la București* (numărul I, p. 60).

ALEXANDRU NASTOVICI

STUDII ȘI ARTICOLE DE ISTORIE, XLVII-XLVIII, 1983, București

Revista Societății de științe istorice pune în atenția profesorilor, arhiviștilor, muzeografilor, bibliotecarilor și cercetătorilor studii teoretice întemeiate pe o profundă analiză a izvoarelor istorice între care cele de arhivă ocupă un loc important. Astfel, Florin Constantiniu subliniază, în *Geneza feudalismului în Europa răsăriteană*, necesitatea abordării tipologice a orînduirii care își ia numele nu de la raportul fundamental de producție, ci de la o instituție din sfera suprastructurii politice: feuda. Relevînd două căi de apariție a acestei orînduirii, autorul stabilește, ținînd seama de evoluția obștei vechi românești, „așa cum reiese din documente și tradiție”, geneza feudalismului românesc din spațiul carpato-danubian și îl include în tipul „fără sinteză”. Arhiviștilor le rămîne sarcina de aprofundare a tezei cu noi izvoare de arhivă.

Reputatul profesor arhivist și cercetător Mihail Guboglu face o amplă investigație a izvoarelor orientale pentru a studia perioada de la *Emiratul lui Osman la Imperiul otoman*. Concentrarea de informație realizată de Mihail Guboglu poate orienta orice cercetare istorică și arhivistică privind relațiile româno-otomane și balcano-otomane sau dramaticele bătălii de la Rovine, Craiova și Ialomița. Bibliografia anexată, mai ales edițiile de documente și cronici turcești, reprezintă o sursă de prim ordin pentru orice viitoare cercetare care se îndreaptă spre noi orizonturi de cunoaștere.

Constantin Șerban, în studiul *Aseziul Vienei din 1683. Semnificația lui istorică*, relevă cu ajutorul unor lucrări de sinteză și cu informația din cunoscutele ediții de documente și de cronici publicate de E. Hurmuzaki, M. Guboglu ș.a. originile conflictului din 1683, desfășurarea asediului Vienei și semnificația istorică a acestui eveniment: încetarea ofensivei Înaltei Porți spre centrul Europei, posibilitatea înfrîngerii armatei otomane, stadiul avansat de decădere politică, socială, economică și militară a Imperiului otoman și conturarea „problemei orientale” în Europa.

Matei D. Vlad, în *Statutul juridic al Țărilor Române în perioada 1600—1829*, participă la discutarea acestei pagini de istorie românească și universală asupra căreia și-au concentrat atenția atît medievistii, cît și istoricii perioadei moderne. Izvoarele isto-

rice interpretate — cronici, mărturii ale călătorilor străini, documente ale cancelariilor unor puteri europene privind pacea, protecția și autonomia Țărilor Române, suzeranitatea, existența „Capitulațiilor”, și a altor reglementări otomane sau internaționale ce priveau statele noastre — îl conduc pe autor la concluzia că Principatele au beneficiat de autonomie, de un statut juridic și politic internațional de care nu s-au bucurat țări altădată puternice, ca de pildă Ungaria și Polonia.

Ion Gh. Șendrulescu aduce pe baza presei timpului și a unor ediții de documente diplomatice noi contribuții pentru a se putea elucida *Relațiile diplomatice ale României cu statele balcanice în perioada 1900—1914*.

În legătură cu articolul semnat de Ioan V. Cecuz, *Viața politică din Bucovina în preajma Unirii din 1918*, semnalăm proporțiile cercetării privind lupta românilor împotriva Austro-Ungariei și utilizarea fondurilor arhiviste de la D.G.A.S.—Casa Regală și Președinția Consiliului de Miniștri.

Realizînd un studiu referitor la *Școala secundară Bucureșteană între anii 1859—1964*, Gh. Smarandache pune în valoare informația oferită de documentele din fondul arhivistic Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice despre gimnaziile, colegiile, școlile centrale și Școala națională de medicină și farmacie din București și proiectele de îmbunătățire a sistemului de învățămînt al orașului.

N. Adăniloie aduce noi date despre *Atitudinea lui Nicolae Titulescu față de țărănime la 1907*. Impresionat de starea acestei clase muncitoare, dată uitării de guvernanți, tînărul jurist de atunci propunea o serie de măsuri menite să ducă la ameliorarea vieții ei și se pronunța împotriva pretențiilor marilor proprietari de a fi despăgubiți pentru pagubele suferite.

În *Contribuții la istoricul relațiilor româno-turce (1923—1938)*, N. Ceachir abordează pe baza unui număr important de documente din fondurile Arhivelor Statului și ale M.A.E. evoluția relațiilor cordiale dintre România și Turcia începînd de fapt din 1881, politica de neamestec, colaborare și stimă reciprocă promovată, după 1929 între cele două state.

Două comunicări sînt consacrate împlinirii a 90 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România. Este vorba de *Contri-*

buția Clubului Socialist al muncitorilor din Ploiești la crearea P.S.D.M.R.-1893, semnată de Ion Șt. Baicu, și de Partidul nostru la cea de-a 90-a aniversare a constituirii sale prezentată de Gh. I. Ioniță.

Alte comunicări elaborate de Ligia Bîrzu și Ion Gh. Șendrulescu marchează un secol de la nașterea istoricului Vasile Pirvan.

Interesante și de real folos pentru cadrele didactice sînt rubricile „Metodica Predării istoriei” și „Planurile de lecții comentate”. Credem că ar fi bine să ne punem întrebarea dacă, alături de o serie de studii de sinteză și unele contribuții publicate în diferite reviste mai la îndemîna profesorilor și pe care se întemeiază comentariile n-ar fi oportun să se folosească, acolo unde lecția permite, documentele de arhivă, publicate nu numai în cîteva culegeri de texte, deosebit de apreciate, ci și în ediții de documente mai vechi sau mai noi ori facsimilate, întrucît în toate județele țării sînt filiale ale Arhivelor Statului care ar putea sprijini activitatea didactică.

De remarcat este faptul că pentru întocmirea studiilor lor încadrate la rubrica „Istorie locală”, Dumitru și

Mirela Angelescu, Alexandru Dinu, C. Rades s-au slujit de surse din fondurile Arhivelor Statului din București sau de la filialele județene ale aceleiași prestigioase instituții și din arhivele bine organizate ale unor școli de cultură generală.

La rubrica „În ajutorul perfecționării profesorului de istorie” sînt prezente nume de prestigiu ale istoriografiei românești: Ștefan Ștefănescu, Radu Manolescu, Zorin Zamfir, Ligia Bîrzu și Ioan Scurtu, ale căror studii și teze au drept argument, pe lîngă alte categorii de izvoare istorice, fonduri arhivistice centrale ale D.G.A.S. și M.Ap.N., colecțiile de microfilme și ultimele ediții de documente ale Arhivelor Statului.

Acest număr al revistei se încheie cu rubricile „Figuri de dascăli” și „Noutăți în istoriografia românească și străină”. Reținem atenția cititorului că este oglindită personalitatea regretatului profesor Nicolae I. Simache, pasionat cercetător, colecționar și salvator de documente istorice de inestimabilă valoare pentru istoria patriei.

ILIE IONESCU